

Tuomas Ojanen

30.11.2022

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 191/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Pääasiallinen sisältö

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vammaispalvelulaki, jolla kumottaisiin voimassa oleva laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia ja mielenterveyslakia. Lisäksi ehdotetaan lainkohdan kumoamista Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetusta laista.

Arvion lähtökohdat

2. Esityksen verraten laajoissa säätämisjärjestysperusteluissa (jakso 12.1-5) on tarkasteltu ehdotetun sääntelyn erilaisia asiakysymyksiä ja -kokonaisuuksia useiden perustuslain perusoikeussäännösten ja muiden perustuslain säännösten kannalta huomioiden samalla kohdittain YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä yleissopimusta lapsen oikeuksista. Perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin liittyvää tarkastelua on muuallakin esityksessä (ks. esim. jakso 2.1).
3. Kuten säätämisjärjestysperusteluista ja muuallakin esityksestä tulee esiin, kysymyksessä on erittäin perusoikeus- ja ihmisoikeusherkkä sääntelykokonaisuus, jonka arviossa on syytä korostaa perustuslain 74 §:ssä perustuslakivaliokunnalle säädetty valtiosääntöinen tehtävä huomioon ottaen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja tällöin erityisesti YK:n vammaisyleissopimuksen, sellaisena kuin vammaisyleissopimus täsmentyy vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommenteissa, yksilövalituksiin annetuissa ratkaisuissa sekä muissa tulkintakannanotoissa, erityistä merkitystä perustuslain ohella.
4. Valtiosääntöisen arvion yhtenä lähtökohtana on painotettava sitä, että YK:n vammaisyleissopimus on tullut valtiosisäisesti voimaan Suomessa kesäkuussa 2016. Tästä seuraa, ettei nyt ehdotettavaa sääntelyä voida arvioida kaikilta osiltaan samoista lähtökohdista kuin esityksessä muutettavaksi ehdotettavaa sääntelyä, joka on osaksi säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. erit. PeVL 30/2008 vp). Onkin syytä korostaa, että ehdotettavan sääntelyn valtiosääntöoikeudellinen arviointitilanne on osin uusi juuri vammaisyleissopimuksen voimaantulon takia.
5. Esityksessä ehdotetun sääntelyn perusoikeus- ja ihmisoikeusherkyyden näkökulmasta on erittäin valitettavaa, että esitys liittyy valtion vuoden 2023

talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Kun samalla otetaan huomioon, että kysymys on vaalikauden viimeisistä valtiopäivistä sekä valtiopäivillä 2022 enää käytössä oleva aika, esityksen arviolle perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kannalta perustuslakivaliokunnassa sekä muutoinkin esityksen eduskuntakäsittelylle on kohtuuttoman vähän aikaa.

Arvio

6. Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa esitettyihin arvioihin esityksessä ehdotetun sääntelyn suhteesta perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin voidaan monilta osin yhtyä, *jos* samalla hyväksytään esityksessä ehdotettua sääntelyä suuntavat ja määrittävät tietyt perusratkaisut, kuten esityksessä tietoisesti omaksuttu joustava ja väljä sääntelytapa ns. subjektiivista oikeuksista.
7. On siis syytä korostaa, että valtiosääntöoikeudellinen arvio ehdotettavasta sääntelystä riippuu huomattavasti siitä, miten suhtaudutaan vammaispalvelulakiehdotuksen joustavaan sääntelyyn ns. subjektiivisista oikeuksista lailla säätämisen vaatimuksen ja siihen sisältyvän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta. Perustuslakivaliokunta joutuu varsinkin 1. lakiehdotusta arvioidessaan ottamaan kantaa tähän kysymykseen.
8. Seuraavassa keskityn vain eräisiin lakiehdotusten keskeisimpiin valtiosääntöisiin kysymyksenasetteluihin pyrkimättä arvioimaan ehdotettavan sääntelyn kaikkia, sinänsä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkityksellisiä yksityiskohtia.

Subjektiivisten oikeuksien sääntely vammaispalvelulakiehdotuksessa lailla säätämisen vaatimuksen kannalta

9. Vammaispalvelulakiehdotuksessa on kyse erityislaista, jonka keskeisenä tarkoituksena on tai ainakin pitäisi olla turvata ns. subjektiiviset oikeudet erittäin haavoittuvassa asemassa olevalle ihmisryhmälle, so. vammaisille henkilöille.
10. Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluissakin todetaan (ks. jakso 12.1.3 Subjektiiviset oikeudet lakiehdotuksessa) ”valtaosa” lakiehdotuksen perusteella myönnettävistä palveluista olisi niin sanottuja subjektiivisia oikeuksia (s. 254).
11. Perustuslain 19 §:n 1 momentissa on turvattu jokaiselle oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Välttämättömän huolenpidon järjestämiseen säädösperusteisesti tarvitaan käytännössä alemman asteista lainsäädäntöä huolenpidon muodoista ja järjestämisestä.
12. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on katsottu, että perustuslain 19 §:n 1 momentin subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perusoikeuksien turvaamisen velvoitteesta on johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa (PeVL 54/2014 vp ja PeVL 31/1997 vp, s. 3). Perus- ja ihmisoikeuksien keskeisiin turvaamiskeinoihin kuuluu muutoinkin perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen (HE 309/1993, s. 75).

13. Edellä selostetuista lähtökohdista on ongelmallista, että ehdotettava sääntely on paitsi verraten väljää ja yleispiirteistä myös varsin vaikeaselkoista. Ehdotettujen säännösten monin paikoin verraten joustava väljä sekä tulkinnanvaraisia käsitteitä ja ilmaisuja sisältävä kieliasu tekee vaikeaksi hahmottaa, mihin vammaisella henkilöllä on oikeus ja millä edellytyksillä.
14. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa luonnehditaan lakiehdotuksen sääntelyä ”joustavaksi” (s. 255). Säätämisyjärjestysperusteluissa myös esitetään perusteita sille, miksi palveluiden sisällöstä ei ole yritetty säätää tarkkarajaisesti ja täsmällisesti lakiehdotuksessa. Sääntelytapaa perustellaan ennen muuta tarkoituksella turvata jokaiselle vammaiselle ihmiselle sellaiset yksilölliset palvelut, joilla voitaisiin vastata yhdenvertaisesti eri tavoin ja erilaisissa elämäntilanteissa elävien vammaisten ihmisten tarpeisiin. Lisäksi lakiehdotuksen sääntelyyn vaikuttaa säätämisyjärjestysperustelujen mukaan kunkin palvelun luonne (ks. s. 254 ja 255).
15. Esitetyt perustelut joustavalle säätämistavalle ovat sinänsä ymmärrettäviä ja osaksi hyväksyttäviäkin.
16. Silti ehdotetun sääntelyn yhtenä perusongelmana on, ettei se riittävästi täytä sitä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön vaatimusta, jonka mukaan perustuslain 19 §:n 1 momentin subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteesta on ”johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa” (PeVL 54/2014 vp). Koska lakiehdotuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksia ei ole määritelty riittävän täsmällisesti ja yksiselitteisesti lain säännöksissä, vähintään merkittävänä riskinä olisi, että vammaiset henkilöt jäävät vaille sellaisia palveluja, joihin heillä on tai ainakin pitäisi olla subjektiivinen oikeus varsinkin vammaisten henkilöiden yleissopimuksen nojalla.
17. Sinänsä lain joustavuudesta syntyviä riskejä vammaisten henkilöiden toteutumiselle voi jossain määrin vähentää se, että viranomaisilla ja tuomioistuimilla on perustuslain 22 §:n nojalla velvollisuus tulkita ja soveltaa lain säännöksiä perus- ja ihmisoikeuksia ja tässä tapauksessa etenkin vammaisten henkilöiden oikeuksia toteuttavalla tavalla. Kun kuitenkin huomioidaan samalla ehdotetut muutoksenhakuoikeuden rajoitukset, perusoikeus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta viranomaisissa ja tuomioistuimissa ei voi poistaa lakiehdotuksen avoimen joustavasta sääntelytavasta syntyviä ongelmia vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta.
18. Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sääntelyn väljyyteen ja vaikeaselkoisuuteen paitsi lakia soveltavien viranomaisten ja tuomioistuinten myös vammaisten henkilöiden itsensä kannalta. Kun kyse on varsinkin vammaisten henkilöiden subjektiivisista oikeuksista, heidän tulisi kyetä säädettävän lain perusteella kohtuudella ennakoimaan, mitkä heidän oikeutensa ovat, samoin kuin sitä, mitä vastavuoroisia velvollisuuksia ja vastuita viranomaisilla ja julkisen vallalla yleensä on suhteessa vammaisten henkilöiden oikeuksiin ja niiden toteuttamiseen.
19. Perustuslakivaliokunta on muussa lausuntokäytännössään verraten usein myös huomauttanut siitä, että sääntelyn selkeyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota

- ehdotetun kaltaisessa perusoikeus- ja ihmisoikeuksia koskevassa sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa. Lailla säätämisen vaatimukseen sisältyy vaatimuksia paitsi sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta myös selkeydestä ja ymmärrettävyydestä (ks. kootusti esim. PeVL 70/2022 vp, kohta 12 ja siinä mainittu muu lausuntokäytäntö). Näiden näkökohtien merkitystä on syytä korostaa myös nyt käsillä olevassa sääntely-yhteydessä, joka koskee vammaisia henkilöitä ja heidän oikeuksiaan heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa.
20. Kuten jo edellä on todettu, valtiosääntöoikeudellinen arvio ehdotettavasta sääntelystä riippuu huomattavasti siitä, miten suhtaudutaan vammaispalvelulakiehdotuksen joustavaan sääntelyyn ns. subjektiivisista oikeuksista lailla säätämisen vaatimuksen ja siihen sisältyvän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta. Perustuslakivaliokunta joutuu varsinkin 1. lakiehdotusta arvioidessaan ottamaan kantaa tähän kysymykseen.
 21. Jos valiokunta ei hyväksy nyt ehdotettua joustavaa sääntelytapaa, on selvää, että 1. lakiehdotuksen saattaminen perustuslainmukaiseksi edellyttäisi sellaista jatkovalmistelua, jota tuskin on enää mahdollista tehdä mietintövaliokunnassa ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnon antamisen jälkeen valtiopäivillä 2022 käytössä oleva aika. Joka tapauksessa mietintövaliokunnan olisi tarkkaan harkittava mahdollisuuksia enää muuttaa sääntelyä selvemmin vammaisten henkilöiden subjektiivisia oikeuksia ja niiden toteutumista turvaavaksi.
 22. Tässä yhteydessä voidaan lopuksi todeta, että perustuslakivaliokunta on pitänyt perus- ja ihmisoikeusherkkään ja muutoinkin laajakantoiseen ja periaatteellisesti merkittävään esityksen perusratkaisuja muutettaessa perusteltuna osoittaa valmistelu valtioneuvostolle (PeVL 12/2021 vp, kohta 75, PeVL 9/2020 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 76, ks. myös PeVL 75/2014 vp, s. 8/II). Valiokunta on perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edellyttänyt perusratkaisuihin olennaisesti vaikuttavien ja merkittävien muutosten saattamista uudestaan perustuslakivaliokunnan arvioitaviksi (ks. esim. PeVL 21/2022 vp, kohta 75 ja PeVL 4/2021 vp, kappale 41).

Ikääntymisrajaus

23. Lakiehdotuksen 2 §:ssä säädettäisiin lain soveltamisalasta ja suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin ”henkilöön (*vammainen henkilö*), jonka avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta”.
24. Esityksestä ilmenee (ks. esim. s. 67, s. 70), että käytännössä ikääntymisrajaus alkaisi usein koskea 65 vuotta täyttäneitä ja sitä vanhempia ihmisiä, vaikkei itse lakiehdotuksessa ikääntymiselle esitetä mitään tarkkaa ikärajaa.
25. Esityksessä ikääntymisrajausta perustellaan muun muassa sillä, että vammaispalvelulaki voitaisiin edelleen pitää ”vahvana erityislakina”. Esityksessä perustellaan ikääntymisrajausta tarkemmin sivulla 251 muun muassa tuoden esiin,

ettei ikä olisi peruste rajata henkilöä ehdotetun lain soveltamisalan ulkopuolelle, vaan lain soveltamisalan piiriin kuuluu esityksen mukaan ikääntynyt vammainen henkilö ja ikääntyneenä vammautunut henkilö, kun avun tai tuen tarve ei johdu pääasiassa iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta.

26. Esityksen vaikutusarviointijaksoissa myös todetaan, että väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen muutos siten, että entistä pienempi työikäisten henkilöiden joukko vastaa entistä suuremman iäkkäiden henkilöiden joukon palvelutarpeista, vaikuttaa lain soveltamisalaan. Kaikille iäkkäille henkilöille on esityksen mukaan mahdotonta tarjota vahvaan subjektiiviseen oikeuteen perustuvia pääosin maksuttomia palveluita ilman, että palveluiden saatavuus ja laatu kärsisi huomattavasti (s. 125).
27. Nähdäkseni ikääntymisrajausta on edellä siitä esitettyjen näkökohtien takia arvioitava perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltosäännöksen kannalta ottaen samalla huomioon varsinkin vammaisyleissopimuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat määräykset (5 artikla). Vammaisyleissopimuksen ohella on tässä yhteydessä merkityksellinen myös Euroopan sosiaalisen peruskirjan 23 artikla, jossa on määrätty ikääntyneiden henkilöiden oikeudesta sosiaaliseen suojeluun.
28. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän ja vammaisuuden perusteella. Säännöksessä nimenomaisesti luetellut erotteluperusteet ovat syrjintäkiellon ydinaluetta. Perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkiellon osalta perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt olennaisena varmistaa, että henkilöön liittyvään syyhyn perustuva erottelu voidaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (ks. mm. PeVL 31/2013 vp). Samalla valiokunta on korostanut, että perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti perustuslain syrjintäkieltosäännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. esim. PeVL 31/2013 vp ja siinä mainitut PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Samoin valiokunta on kiinnittänyt huomiota valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (PeVL 38/2006 vp, s. 3/II).
29. Ikääntymisrajauksen arvioinnissa perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta on ensinnäkin huomioitava, että voimassa olevassa vammaispalvelulaissa ei ole nimenomaisia ikääntymiseen liittyviä rajoituksia lukuun ottamatta henkilökohtaista apua, jonka ulkopuolelle on rajattu sellainen avun tarve, joka johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Kyseinen säännös on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Valiokunta on kyseisen säännöksen osalta katsonut, että säännöstä ei ollut tarpeen arvioida perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta, koska säännöksessä oikeutta avun saamiseen ei ole sidottu tiettyyn ikään, vaan toimintavajavuuden objektiiviseen syyhyn. (PeVL 30/2008 vp). Perustuslakivaliokunnan kannanoton jälkeen on kuitenkin tullut voimaan yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2016. Tästä syystä perustuslakivaliokunnan kannanottoa vuodelta 2008 ei voida enää sellaisenaan ottaa lähtökohdaksi nyt esitettävää ikääntymisrajausta arvioitaessa.

30. Edelleen on huomioitava, että vammaisyleissopimuksen peruslähtökohta rajoitteiden arvioimisessa on henkilöllä olevien rajoitteiden vaikutus siihen, missä määrin ne rajoittavat henkilön täysimääräistä ja tehokasta osallistumista yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Samoin on huomioitava, ettei vammaisyleissopimus tunnista nyt ehdotetun kaltaisia ikääntymisrajauksia. Vammaisyleissopimuksessa tarkoitettu vammaisuus edellyttää viime kädessä muutoinkin aina yksilöllistä arviointia, eikä sitä voida arvioida mekaanisen kaavamaisesti esimerkiksi iän tai edes ikääntymisen perusteella. Viime kädessä vammaisuuden arviointi on aina yksilöllistä *in casu*. Selvää on, ettei kansallisella lainsäädännöllä voida rajoittaa vammaisuuden määritelmää siitä, mitä se on vammaisyleissopimuksen valossa, sellaisena kuin se täsmentyy vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean tulkintakäytännössä.¹
31. On edelleen selvää, että vammaiset ihmiset ovat eri ikäisiä ja että ihmiset voivat tulla eri ikäisinä vammaisiksi perustuslain 6 §:n 2 momentin ja vammaisyleissopimuksen tarkoittamalla tavalla. Selvää myös on, ettei vammaispalvelulain tarkoituksena ole antaa oikeuksia kaikille iäkkäille ihmisille, vaan ainoastaan vammaisille henkilöille. Tästä syystä esityksen toteamus esimerkiksi siitä, että ”(k)aikille iäkkäille henkilöille on mahdotonta tarjota vahvaan subjektiiviseen oikeuteen perustuvia pääosin maksuttomia palveluita ilman, että palveluiden saatavuus ja laatu kärsisi huomattavasti” (s. 125), on merkityksetön arvioitaessa ikääntymisrajausta perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta.
32. Tässä yhteydessä on myös merkityksellistä lisätä, että korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisun KHO 2016:197 mukaan kysymys ei ole vammaisuudesta, jos avun tarve tavanomaiseen elämän kuuluvista toiminnoista suoriutumiseen johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Ikääntyneen henkilön vammaisuudesta on korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kyse silloin, kun vamma sekä siitä johtuvat toimintarajoitteet eivät liity normaaliin ikääntymiseen. Korkein hallinto-oikeuden mukaan ikääntyneillä vammaisilla henkilöillä sekä ikääntyneinä vammautuneilla henkilöillä on oikeus palveluihin ja tukitoimiin vammaisuuden perusteella samoin perustein kuin muillakin vammaisilla henkilöillä (KHO 2016:197). Ratkaisu ilmentää osaltaan edellä todettuja sinänsä itsestään selviä peruslähtökohtia siitä, että vammaiset ihmiset ovat eri ikäisiä ja että ihmiset voivat tulla eri ikäisinä vammaisiksi.
33. Lakiehdotuksen ikääntymisrajaus ei ole varsinkaan esityksen perusteluissa siitä esitetyt näkökohdat huomioiden ongelmaton perustuslain 6 §:n 2 momentin ja vammaisyleissopimuksen kannalta. Riskinä on, että ikääntymisrajaus sulkee pois esimerkiksi ikääntyneenä näkövammautuvat ihmiset välttämättömien vammaispalvelujen ulkopuolelle.
34. Muutoinkin ikääntymisrajauksesta säätäminen ehdotetulla tavalla saattaa etenkin esityksessä esitetyt perustelut huomioiden alkaa ohjata lainsoveltamista lopputuloksiin, jotka ovat omiaan rajaamaan vammaisia ikäihmisiä vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka myös ikääntyneillä vammaisilla henkilöillä sekä ikääntyneinä vammautuneilla henkilöillä tulee olla

¹ Ks. tarkemmin vammaisuuden käsitteestä vammaisyleissopimuksessa Outi Anttila ja Tuomas Ojanen (toim.), Yhdenvertaisuuslaki kommentein, Alma/Helsinki 2019, erit. s. 163-166 ja 469-471.

oikeus palveluihin ja tukitoimiin vammaisuuden perusteella samoin perustein kuin keillä tahansa muillakin vammaisilla henkilöillä ikään, sukupuoleen ja muihin henkilöön liittyviin syihin katsomatta. Se, ettei vammaisyleissopimus sisällä ikääntymisrajausten kaltaista sääntelyä, on omiaan havainnollistamaan sitä, että nyt ehdotettavasta ikääntymisrajauksesta säätäminen saattaa sisältää lähinnä ongelmia ja riskejä vammaisuuden yksilökohtaisen arviointitarpeen ja edelleen ikääntyneinä vammautuvien henkilöiden ja ikääntyneiden vammaisten henkilöiden oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen kannalta.

35. Edellä esitetyn perusteella ja huomioiden samalla sen, että ikääntymisrajausten perustelulle asetettavat vaatimukset ovat perustuslain 6 §:n 2 momentin takia korkealla, esityksessä ei nähdäkseni esitetä ehdotetulle ikääntymisrajaukselle perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua hyväksyttävää perustetta, johon sisältyy myös oikeasuhtaisuuden vaatimus.
36. Ikääntymisrajaus olisi syytä poistaa lakiehdotuksesta perustuslain 6 §:n 2 momentista ja vammaisyleissopimuksesta johtuvista syistä.